

Оксана Ємчук

ДО ПРОБЛЕМИ СПАДКОВОСТІ ТАЛАНТУ: РОДИНА СЕРГІЯ ІВАНОВИЧА МАСЛОВА

У статті розповідається про талановиту родину видатного книгознавця, бібліографа, літературознавця та педагога С. І. Маслова, яка походить з Чернігівщини. Із залученням маловідомих архівних документів досліджується внесок родини Маслових у науку і культуру, питання спадковості таланту.

Ключові слова: С.І.Маслов, В.І.Маслов, талановита родина, особовий фонд, спадковість таланту, Чернігівщина.

У вивченні наукової біографії та творчого доробку видатних учених чималу роль відіграє аналіз родинного оточення, особливо відносно родин, які демонструють спадковість таланту, виняткову обдарованість та різноманітність творчих інтересів. На нашу думку, серед відомих діячів Чернігівщини недостатньо дослідженою залишається родина Маслових, яка зробила чималий внесок у вітчизняну науку, культуру та педагогіку. Розгляд цієї теми через призму проблеми спадковості таланту – мета нашої розвідки.

Багато науковців зверталось до біографії та наукової спадщини Сергія Івановича Маслова (1880-1957), ушлявленого книгознавця, бібліографа, літературознавця, організатора архівної справи, педагога. Серед головних досліджень слід назвати праці Г. Ковальчук, Н. Королевич, І. Матяш, О. Онищенко, Н. Солонської, О. Степченко та ін.¹ Переважна більшість творчої спадщини С. І. Маслова, автора понад 100 наукових праць, зберігається в його особовому фонді (ф. 33), в Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського, який складається із 8351 од. зб.² Там же зберігається особовий фонд видатного літературознавця та педагога Василя Івановича Маслова (ф.243, 1448 од. зб.). Ці архівні фонди були головною джерельною базою нашої розвідки.

Наукова діяльність С. І. Маслова була тісно пов'язана з історією Чернігівщини. Наприклад, його перший твір «Лірники Полтавської і Чернігівської губерній» (1902) продемонстрував глибокі знання історії та культури рідного краю. У 1904 році частину своїх лексикографічних матеріалів, зібраних на Чернігівщині, дослідник у вигляді 520 карток передав Б. Д. Грінченку для його роботи над «Словником української мови», який він на той час редагував. Монографія «Кирилл Транквилион-Ставровецкий и его литературная деятельность. Опыт историко-литературной монографии» (1904-1907, надрук. 1984 р.) про відомого чернігівського релігійного та культурно-освітнього діяча – визначена багатьма вченими як зразок масштабної історично-літературної роботи про давніх українських письменників.

Сергій Іванович Маслов народився 28 (16) листопада 1880 року в м. Ічні на Чернігівщині в купецькій родині.³ Особовий фонд містить багато записів родоводу Маслових, особливо з боку матері Ганни Никифорівни Александренко. Вона народилась у м. Ніжині, закінчила 3-класне училище в Борзні, вийшла заміж за Івана Васильовича Маслова в м. Ічні.⁴ Витяги з метричних книг бабусі Олександри Семенівни Анісевич доводять купецьке походження роду також з боку матері.⁵ Олександра Семенівна, в свою чергу, була донькою Парасковії Петрівни

© Ємчук Оксана Ігорівна – пошукувач Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (м. Київ).

Кисловської, про добрі християнські вчинки якої ми дізнаємося з дбайливо збереженого Сергієм Івановичем прощального слова на її похованні.⁶ Після смерті Івана Васильовича у 1897 році мати вийшла заміж за Геннадія Івановича Карамзіна, який замінив дітям батька. Геннадій Іванович з 1886 року працював на посаді податкового інспектора в Прилуках, куди згодом переїхала вся сім'я. Сергій мав двох молодших братів – Василя і Володимира, який загинув у десятирічному віці, а також двох молодших сестер – Анастасію та Ганну. Зведеними сестрами Сергія Маслова були Ніна та Тетяна Карамзіни. Діти зростали в теплій, дружній сімейній атмосфері, виховувалися в повазі до Бога, прагненні до знань.

У 1890-1898 роках Сергій навчався у Прилуцькій класичній чоловічій гімназії. Чудово збережені атестати перших 6-и класів та похвальні листи демонструють цікаві для сучасних педагогів методи виховання дітей в гімназії.⁷ Прекрасні педагоги С. Г. Шарко та І. Я. Россоптовський розвивали здібності учня. Сергій Іванович, незважаючи на незначну різницю у віці, завжди піклувався про розвиток, освіту своїх молодших братів та сестер. Наприклад, у 1904-1905 роки він записував у свій щоденник програми читання для кожного з них.⁸ У Володимира вона складалася переважно з російської класики. В Анастасії охоплювала українську літературу: твори Т. Шевченка, М. Вовчок, І. Франка. Програма занять для Ганни стосувалася літератури, латинської мови, ботаніки. Сергій Іванович рекомендував їй окремі видання творів Т. Шевченка з примітками, роман П. Куліша «Чорна рада» та ін. Він наполягав на тому, щоб діти не просто читали книги, але й у дискусіях з'ясовували ідею твору, сюжетні колізії. Маленький брат Василь після закінчення 6-го класу гімназії в Прилуках у листі Сергію звітує про прочитані книги. Зізнається, що настанови читати гуртом не виконуються, бо не всі володіють темою так добре, щоб вести дискусію.⁹ Отже, перший педагогічний досвід майбутній учений-книгознавець здобув у родині, виховуючи своїх молодших братів та сестер.

Як доводив австрійський психолог Альфред Адлер (1870-1937), старша дитина в родині завжди намагається стати лідером, частіше зберігає сімейні традиції, моральні стандарти, більш самостійна в житті, відповідальна.¹⁰ Ці риси характеру помітні в багатьох інших записах щоденника Сергія Івановича.

Варто згадати про дядька Сергія Маслова з боку матері, Василя Никифоровича Александренка (1861-1909), який вплинув на виховання майбутнього вченого. Він був професором міжнародного права Варшавського університету. «Постійно працюючи в російських і особливо в закордонних архівах, В. Н. не обмежувався тісним колом своєї спеціальності.<...>Матеріали з історії Малоросії, що стосуються гетьмана Мазепи та його сподвижників, знайдені В. Н. у Стокгольмі та Берліні, залишилися необробленими. Копії з них разом з бібліотекою покійний заповідав родині».¹¹

Молодша сестра Сергія Івановича Анастасія Іванівна Лучник у 1911 році закінчила історико-філологічне відділення Вищих жіночих курсів у Петербурзі. Здобувши прекрасну філологічну освіту, працювала вчителькою в Ромнах, потім у Прилуках. Після смерті Олени Митрофанівни Маслової від дизентерії в 1934 році, вона переїхала в Київ до брата, працювала в київській школі № 54. Конспекти шкільних уроків Анастасії Іванівни демонструють професіоналізм талановитого педагога.¹² Друга сестра Сергія Івановича Ганна Іванівна Воробйова була лікарем, працювала в Білій Церкві. Дбайливо збережена подяка Ганні Іванівні за 35-річну сумлінну працю в медицині свідчить про її авторитет, любов та пошану колег.¹³

Сергій Маслов відомий також як учасник студентських революційних подій 1901 року в університеті Св. Володимира. Серед представників родини Маслових були й революціонери. Дальній родич Василь Павлович Маслов, псевдонім – В. П. Батуринський, який працював у Прилуках учителем, згідно з вироком Конотопського суду, був засланий у Сибір як політичний злочинець. Сергій Іванович зробив повну власноручну копію «дознання», яка зберігається в його особовому фонді.¹⁴

Особовий фонд С. І. Маслова розповідає також про різні життєві проблеми, що не обходили родину, навіть в ті часи, коли Сергій Іванович був уже відомою і поважною людиною. Наприклад, у 1946 році він змушений був звернутися до академіка О. О. Богомольця у зв'язку з незаконним виселенням матері в Прилуках із її власної оселі. Сергій Іванович вимагав, щоб «дали можливість моїй матері, 82-річній літній жінці, спокійно дожити свій вік на житловій площі, де вона мешкала протягом 50 років».¹⁵

Постійним другом, помічником та колегою Сергія Івановича був його брат Василь Іванович Маслов (1884-1959), видатний літературознавець і педагог. Їх життєві шляхи нерозривно поєднані спільною освітою, роботою та згодом спільним життям однією родиною. Василь Іванович також закінчив Прилуцьку чоловічу гімназію із золотою медаллю, Київський університет Св. Володимира з дипломом першого ступеня у 1909 році та золотою медаллю за роботу про літературну діяльність декабристів. Пошуки свого призначення та наукових інтересів Василя Івановича не були такі тривалі та різноманітні, як у старшого брата. Про наукові здібності майбутнього професора свідчать позитивні відгуки на магістерську працю його наукових керівників.¹⁶

З 1920 року Василь Іванович переїхав у Прилуки, де викладав на Вищих педагогічних курсах, згодом реформованих у педтехнікум. У 1927-1930 роки працював директором Прилуцького крайового музею та видавцем «Бюлетеня Прилуцького крайового музею» (1928-1929). Зусиллями Василя Івановича музей поповнився багатьма цінними експонатами живопису, скульптури, кераміки, різьбярства, меблів, посуду. Особовий фонд Василя Івановича містить звіт про стан природних та архітектурних пам'яток на Прилуччині (Сокиринці, Тростянець, Яготин та ін.) та звіт про роботу з питань охорони пам'яток історії та культури.

У червні 1929 року була спроба зняти його з посади. Академік В. М. Перетц звернувся особисто листом до голови Прилуцького облвиконкому та захистив Василя Івановича від несправедливості, його відновили на посаді. В. М. Перетц писав: «Його любов до Музею, на чолі якого він досі стояв, та відданість музейній роботі я спостерігав під час, коли Вас. Ів. приїздив до Москви та Ленінграда в справі поповнення фондів Прилуцького Музею. Видані за його участю 1-е та 2-е ч.ч. «Бюлетеню Музею» роблять на мене враження цілком наукового органу й також свідчать про цінність роботи Вас. Ів. по Музею».¹⁷ Слід згадати, що у 1927 році відбулася перевірка особової справи Василя Івановича владними установами. Можливо, незадоволення керівництва викликала абсолютна позапартійність директора музею, тому що у революційній боротьбі він ніколи участі не брав, цікавився суто науково-педагогічною та культурно-просвітницькою роботою.¹⁸

Різносторонньою талантів Василя Івановича була помітна також у професійному захопленні фотографією, що відзначив на святкуванні його 75-річчя відомий учений П. М. Попов.¹⁹ В особовому фонді зберігаються цінні авторські фотографії Прилук та околиць, історичних пам'яток Чернігівщини першої половини ХІХ ст. У 1930 році Василь Іванович працював науковим співробітником етнографічної комісії ВУАН, реорганізованої в Інститут історії матеріальної культури. Його робота в 1930-34 рр. була присвячена розробці питань з історії сільськогосподарської техніки в Україні. Під час фашистської окупації Василь Іванович мешкав у Києві, працював над дисертаційним дослідженням про Томаса Мура.²⁰ На жаль, ця докторська дисертація не була захищена. Цікаво, що Альфред Адлер стверджував, що середня дитина в родині завжди намагається конкурувати, ставити собі дуже високі цілі, але частіше не досягає своїх мрій.²¹

Стосунки братів були завжди теплі, дружні. Василь Іванович ніжно піклувався про брата, своїх улюблених племінників. Численні спільні підписи братів Маслових у вітаннях та звернення до обох від кореспондентів демонструють їх партнерський, професійний зв'язок. Особові фонди братів містять листування з багатьма видатними діячами науки і культури тих часів. Особливо цінне для дослідників Чернігівщини листування з В. Л. Модзалевським, О. М. Щербиню

та ін. Плеяда славетних «пасіонаріїв», які походять з Чернігівщини, була досліджена зокрема І. Матяш.²²

Дружина Сергія Івановича Олена Митрофанівна Шуляк (1887-1934) народилась у родині талановитого та поважного військового лікаря, навчалась у Петербурзі в училищі принцеси Ольденбурзької, на романо-германському відділенні Київських вищих жіночих курсів та в університеті Св. Володимира відвідувала семінар В. М. Перетца, де і зустріла майбутнього чоловіка.²³ Красива, обдарована, освічена, енергійна жінка мала різноманітні наукові інтереси, особливо в історії зарубіжної літератури. Відомі її праці «Рукописна книга» (1925), «Життя та літературна спадщина Лодовико Гвіччїардіні» (1929), «Новела Боккаччо про Сигізмунда та Гвікардо в українському перекладі 17– 18 ст.», «Повість про Оттона I в українській літературі» (1929) та ін. Олена Митрофанівна була членом Комісії давнього українського письменства, Всеукраїнського товариства «Друзі дітей». Про принциповість та іноді суворість характеру Олени Митрофанівни свідчать її листи 1915 року до чоловіка із Прилук у Саратов. Вона вимагала від нього енергійніше працювати, більше читати, досліджувати, облишити довгі розмови з Василем, «раскачивания», щоб не давати нікому приводу зневіритися в його таланті, знаннях, можливостях як вченого.²⁴

У цілому творча атмосфера, злагода, любов, різноманітні художні та естетичні інтереси завжди панували в родині Маслових. Племінниця Сергія Івановича та дослідниця його творчості Ірина Олександрівна Лучник згадувала: «Те, що мені довелося більше 20 років прожити поряд з такими людьми, як брати Маслови, я вважаю, звичайно, щастям. Розумні, освічені, інтелігентні, небайдужі до оточуючих їх людей, завжди відкликалися на їх біду і матеріально, і морально <...> У побуті С. І. був енергійний, цілеспрямований, завжди цікавився новинками літератури, культури, намагався бути в русі сучасності, піклувався, щоб оточуючі його не потонули в буденних турботах. Часто вечорами, коли вся родина збиралась разом, організовував літер(атурні) читання, сам читав нам оповідання Чехова, Паустовського, Гріна, вірші Шевченка, Тичини, цікаві вірші з нового журналу».²⁵ Такі ж теплі спогади нам залишила й нащадок видатної родини Коцюбинських – Михайлина Коцюбинська. Вона згадувала, як до них приходив Сергій Іванович «зі своєю незмінною лагідною усмішкою і якоюсь особливою делікатною доброзичливістю».²⁶

Юрій Сергійович Маслов (1914-1990) гідно успадкував славне ім'я батьків. Про його помітні ще з дитинства таланти, знання іноземних мов писав у листі С. І. Маслову академік В. М. Перетц: «Із нього буде з часом великий дипломат».²⁷ Справді, Юрій став видатним вченим-філологом, спеціалістом із загальної, німецької та слов'янської філології. Юрій навчався в Київському та Ленінградському університетах, в аспірантурі під керівництвом видатного філолога В. М. Жирмундського, захистив дисертацію з історичної граматики німецької мови. У роки Великої Вітчизняної війни він був редактором фронтової газети, перекладачем Генерального штабу, готував спеціальні програми німецькою мовою, був нагороджений орденами і медалями. Архів С. І. Маслова містить дуже цікаві листи Юрія до батька, особливо в період його відрядження в Болгарію та інші слов'янські країни після Перемоги.²⁸ Історія, культура і мова Болгарії захопили Юрія, він став видатним знавцем болгарської мови, захистив з цієї теми докторську дисертацію. Важливо, що окремі загальнолінгвістичні, аспектологічні дослідження Юрія Маслова випередили світові лінгвістичні розробки, багато з яких він коментував, перекладав. Його підручник «Введение в языкознание» (1975), який витримав кілька перевидань, і зараз вважається одним із кращих лінгвістичних підручників. Батько дуже пишався успіхами сина, тому Юрій навіть просив не вихвалитися його досягненнями перед колегами в університеті.²⁹ Син дуже мріяв про публікацію всіх батькових праць. Він писав про наукову спадщину батька: «Вимоги сьогодення змінюються, а справжня наукова цінність зберігається, чи, в усякому разі, піддається переоцінці значно в більш довгий термін».³⁰

Син Юрія Маслова Сергій (1939-1980) був доктором математичних наук, талановитим ученим, відомим правозахисником. Неординарні математичні здібності Сергія відзначали ще в школі.³¹ Його метод зворотного доказу розвинув теорію дедуктивних систем, зробив значний внесок у розвиток світової науки про штучний інтелект. Сергій Юрійович Маслов організував знаменитий культурологічний семінар (1972) та перший в СРСР підпільний журнал «Сумма», де були надруковані твори радянського «самвидаву».³² Він загинув в автокатастрофі за невідомих обставин. Його дружина Ніна Колчина була теж талановитим математиком, доктором наук. Дочка Сергія Юрійовича Олена пішла шляхом батьків, стала науковцем, кандидатом філологічних наук.

Молодший син Сергія Івановича Маслова Олексій (1916-1941) трагічно загинув на фронті під Ленінградом. Після закінчення школи він став студентом фізико-математичного факультету Київського університету. Намагався перевестися в Ленінград до старшого брата, але, враховуючи успіхи Олексія, репутацію кращого студента, перспективи майбутньої наукової роботи, керівництво університету відмовило йому.³³ Згодом він таки перевівся до Ленінградського університету, де зустрів свою майбутню дружину Оксану Томасевич. Високий рівень фізико-математичних знань, ґрунтовна філологічна освіта іноді змушували його бути критиком своїх університетських викладачів (наприклад, у листі до Сергія Івановича в 1938 році).³⁴

Представниця родини Маслових із м. Прилук Олена Ключко, філолог, педагог, дослідниця наукової спадщини Сергія Івановича, засвідчила у своїх наукових розвідках справжню спадковість таланту Маслових.³⁵

Тему спадковості оригінально дослідив відомий англійський психолог, антрополог Френсіс Гальтон (1822-1911) у праці «Наследственность таланта: законы и последствия».³⁶ Дослідник проаналізував родини найвідоміших на той час європейських учених, письменників, музикантів, художників. Він був упевнений, що жодні суспільні чи інші перешкоди не завадять таланту досягнути успіху. Серед головних рис талановитого вченого він називав розум, енергію, здатність до тяжкої праці, природний потяг до науки та різноманітних пошуків, витримку, наполегливість, незалежність характеру. Ці риси були притаманні представникам родини Маслових.

Вони були різнобічно обдаровані. Сергій Маслов був спеціалістом у різних сферах, ґрунтовно знав хімію, фізику, біологію, філософію.³⁷ Учений зробив значний внесок як в історичні, так і у філологічні науки. Серед його нащадків ми побачили талановитих математиків. На жаль, потенціал молодшого сина Сергія Івановича Олексія, дружини Олени та онука Сергія не був повністю реалізований, тому що їхнє життя передчасно обірвалося. Старший син Юрій Сергійович успадкував талант батька, матері, дядька та увійшов в історію слов'янської філології як визначний вчений. Василь Іванович, талановитий філолог, педагог, етнограф, переважно весь свій творчий і життєвий шлях пройшов поряд із старшим братом. Їх братнє партнерство вважається прикладом творчих стосунків. Отже, науковий доробок головних представників родини Маслових суттєво збагатив українську та слов'янську науку і культуру. Особові фонди братів Маслових представляють неперевершену джерелознавчу цінність для спеціалістів різних історичних, філологічних дисциплін, широкого кола дослідників вітчизняної культурної спадщини.

1. Сергій Маслов. 1902-1927. – К., 1927. – 50 с. Ковальчук Г. І., Королевич Н. Ф. Книгознавець, бібліограф і бібліотекар Сергій Іванович Маслов (1880-1957): Бібліограф. нарис. – К., Національна парламентська бібліотека України, 1996. – 43 с.; Перші книгознавчі читання: Зб. наукових праць /О. Онищенко (відп. ред.). – К.: НАН України, НБУВ. – 1997. – 146 с. *Матяш Ірина*. Яскрава постать української науки: Сергій Маслов і архівна справа // Спеціальні історичні дисципліни. – 2002. – Ч.2. – № 8/9. – С.247-267; *Королевич Н. Ф.* Українські бібліографи ХХ століття. – К., 1998 р. – С.138-169; *Див. також...* Чернігівщина: Енциклопедичний довідник./ За ред. А. В. Кудрицького. – К.:УРЕ, 1990. – С. 438-439. Кандиба Дм. Відомі діячі культури, науки, політики Чернігівщини. – Чернігів, 1998. – 256 с.

2. Видатні вчені Національної Академії наук України. Особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського (1918–1998): Путівник. – К., 1998. – С.65-71; *Степченко О. П.* Українські вчені – фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918-1934). – К., 2008. – С.93-109; *Ємчук О.* Особовий архівний фонд та бібліотечна колекція С. І. Маслова як складова вітчизняної культурної спадщини // Архіви України. -2009. -№ 1-2. – С.105-115.
3. Інститут рукопису НБУВ. – Ф. 33. – Оп.2. – Од.зб. 3492. – Арк. 6.
4. Там само. – Од. зб. 3522.– Арк.1.
5. Там само. – Од. зб. 3526.
6. Там само. – Од. зб. 3524.
7. Там само. – Од. зб. 3348-3357.
8. Там само. – Од. зб. 3665. – Арк. 52-63.
9. Там само. – Од. зб. 5896.
10. *Хьелл Л., Зиглер Д.* Теория личности. – 3-е изд. – СПб, 2008. – С.279.
11. Інститут рукопису НБУВ. – Ф. 33. – Оп.2. – Од.зб. 3535. – Арк.1. *тут і далі переклад з рос. мови. – О. Є.*
12. Там само. – Од. зб. 3530.
13. Там само. – Од. зб. 3531.
14. Там само. – Од. зб.3536.
15. Там само. – Од. зб. 3527. – Арк. 5.
16. Державний архів м. Києва. –Ф. 16. –Оп. 465. – Од. зб. 1222. – Арк. 55.
17. Інститут рукопису НБУВ. – Ф. 33. – Оп. 2. – Од. зб. 3529. – Арк. 19.
18. ЦДАВО України. – Ф. 166. –Оп. 2. – Спр. 4774. –Арк. 2.
19. Інститут рукопису НБУВ. – Ф. 243. –Од. зб. 1209.
20. Там само. – Од. зб. 326. –Арк. 2.
21. *Хьелл Л., Зиглер Д.* Теория личности. – 3-е изд. – СПб, 2008. – С.179.
22. *Матяш І. Б.* Особа в українській архівістиці: Біографічні нариси. – К., 2001. – Про С. Маслова: С. 198-216.
23. Інститут рукопису НБУВ. –Ф. 33. – Оп.2. – Од. зб. 3537.
24. Там само. – Оп. 3. –Од. зб. 5948.
25. Там само. – Оп. 3. – Од. зб. 8339. – Арк. 1,5.
26. *Коцюбинська Михайлина.* Мої обрії: В 2 т. – Т. 2. – К., 2004. – С.279.
27. Інститут рукопису НБУВ. – Ф. 33. – Оп. 3. – Од. зб. 6122. – Арк. 69.
28. Там само. – Од. зб. 5927. – Арк. 2.
29. Там само. – Од. зб. 5935.
30. Там само. – Од. зб. 5938. – Арк. 2.
31. Там само. – Од. зб. 5938. – Арк. 4.
32. Див. : <http://www.tncspb.ru/article.php?kod=2804023792/23/11/09>.
33. Там само. – Оп. 2. – Од. зб. 3533. – Арк. 6.
34. Там само. – Оп. 3. – Од. зб. 5895.
35. *Ключко Олена.* Сергій Іванович Маслов. До витоків роду // Перші книгознавчі читання: 36. наукових праць /О. Онищенко (відп. ред.). – К.: НАН України, НБУВ. – 1997. – С.70-82.
36. *Гальтон Фр.* Наследственность таланта: Законы и последствия (Hereditary Genius, its Laws and Consequences). – М., 1996. – 272 с.
37. *Ємчук О. І.* С. І. Маслов як дослідник історії філософії України XVI-XVIII ст. // Мультиверсум: Філософський альманах. – К., 2009. – Вип. № 79. – С. 164-178

В статье рассказывается о талантливой семье выдающегося книговеда, библиографа, литературоведа и педагога С. И. Маслова родом из Черниговщины. С привлечением малоизвестных архивных документов исследуется вклад семьи Масловых в науку и культуру, проблема наследственности таланта.

Ключевые слова: С.И.Маслов, В.И.Маслов, талантливая семья, персональный фонд, наследственность таланта, Чернигов.

The article describes the talented family of noted philologist, bibliographer and pedagogue S. I. Maslov and uses as basis the unknown resources. The article touches upon the problem of inherited talent. The contribution of talented family from Chernigov to ukrainian science and culture are determined.

Key words: S.I.Maslov, V.I.Maslov, talented family, personal fund, inherited talent, Chernigov.